

SADRŽAJ

I Zamrzavanje	7
Fatamorgana.....	9
Ka dalekom severu?.....	12
<i>Ostalgia</i>	15
Vagnerova arija	24
Dobro došli u prošli vek!	27
Podela Evrope	31
Široko more ili crna bara?	34
Mali evropski Japan.....	38
Crna šuma ili patuljasta šuma?	43
Sveprisutna Švajcarska	47
Prokleta prenatalna zemlja.....	50
Nekropola među drvećem	52
<i>Just like a puzzle</i>	55
Kamenje koje govori	57
Novembarski snegovi.....	60
Njegovo veličanstvo mraz	63
Parhelij	66
Paprat od inja	71
Ožiljak ili obris anđela?.....	74
Ne! Mi nećemo provesti leto u toj škrotoj zemlji.....	78

Nojev arhipelag	81
Jupi! Hvata se!	84
<i>Ultima thule</i>	87
<i>No man's land</i>	90
Na obali zaleđenog mora	92
Mera Evrope.	95
Invazija?	98
Dobro došli u Veliku Baroniju!	101
Rat oko gasa.	104
Potpuno zamrzavanje.	106
Snežna linija.	108
Koliko on ima divizija?	116
Tarakonta	119
U vodama Zintarije?	128
II Otapanje	131
Rat sećanja	133
Izbija mi <i>heimweh</i> ?	137
Jevrejka ili Livka?	140
U potrazi za poslednjim Livima.	148
Divljačko otapanje.	152
Pad	155
Sunce i sneg na Uskrs	160
Zabranjena zona.	168
Ljudi sa obale.	172
General Zima i Berezina	180
Mali barokni Jerusalim	184
Rodoljubivo slovo	187
<i>Die greise hor Schul</i>	190
<i>Arbeit</i>	195

<i>Tabula rasa</i>	199
Jedan baltički arhipelag?	202
Ostrvo geto	205
Severoistočna slepa ulica	213
III Leto	221
<i>Terra incognita</i>	223
<i>Driving nowhere</i>	229
Stanke na putu ka Kitežu	232
<i>Hic sunt leones</i>	237
Bleda zemlja od snega i ćilibara	248
More!	253
Cvet paprati	257
Markiska ostrva	260
Šta kaže noć	263
Žene s granice	269
<i>Rusija</i>	278

I

Zamrzavanje

*Enlil, kralj svih zemalja, otac svih bogova,
svojom čvrstom rečju odredi granicu [...].
Mesalim, kralj Kiša, premeri je kanapom za merenje
[i] na njoj podiže stelu [...]. Zalud je
Entemena, vladar Lagaša, zbog tog nasipa slao glasnike Ili,
Ila, vladar Uma, kradljivac posedā, poganog jezika, tvrdio je:
„Granični nasip... pripada meni...”*

Sumerski zapis na klinastom pismu, Entemenina kupa,
oko 2400. g. p. n. e., iz grada Teloha
(današnji Irak; čuva se u Muzeju Luvr)

FATAMORGANA

Ukrcao se jutros u luci N. na „S/S Nordost”, koji plovi za V. Oko osam časova, nakon što se prošunjabo između poslednjih ostrva priobalnog arhipelaga, putnički brod stupa na pučinu, magla se razilazi, putnici naviru na palubu, sveže je, nebo je bledoplavo, ali svi žele da se dive pogledu na ostrva što se rasipaju za nama – ubrzo nam s leve strane ostaje neko ostrvce koje po bojama liči na sva ostala, zeleno-crno od četinara, zeleno-žuto od nekoliko listopadnih stabala, krvavocrveno od drvene kolibice koja je preko velikih kitova od kristalastog škrljca prebacila ponton za lutke, a pošto je, izgleda, to beznačajno tlo u zaleđu visokog belog svetionika poslednje pre debelog mora, pitam kako se zove – *Sandhamn*, odgovara mi neki neznanac, i odmah mi prevodi na engleski – *the sand haven*. Uprkos hladnoći, baš i ne žurim da siđem s palube, na trenutak ostajem pogleda prikovanog za horizont, sada prazan. Još najmanje deset časova do V. Najednom, iz maglovitih daljina izranja neko obličje što pluta na tamnoj vodi – tanker? trajekt? putnički brod? ribarski brod? ali ne, nešto mi govori da to obličje nije nikakva lađa, i sad obličje postaje jasnije, napadnije, oči nikako da se odvoje od njega, čini se kao neko

brdovito ostrvo koje, nošeno strujama, ide k nama – pogledao sam mapu u nekoliko navrata i znam da na našem putu, pošto prođemo arhipelag, neće biti ni jednog jedinog ostrva, nikakve stene. Šta, već je tu suprotna obala? Desno od mene, neki tip umotan u taman prekrivač, reklo bi se redovan putnik, nepomično stoji uz ogradu. Pokazujem mu prstom ostrvo što se kreće pravo ispred nas, vidi se kako mu se ocrtavaju visovi. On: *You speak English? French? You are French? Really...* Potom, na savršenom francuskom, bez stranog naglaska, s blago pojačanim *r*: U redu. Onda da razgovaramo na francuskom, gospodine. Mi to ostrvo zovemo *Gunnarsöra*, a posredi je *fatamorgana*, takav optički fenomen čest je u ovom delu sveta, svako postane njegova žrtva, i ja kao i vi, iako putujem ovuda više puta godišnje – Gunnarsöru ćete čak naći na starim mapama, Gunnarsöra Gunnarsöra Gunnarsöra, tri zelene mrlje ovde ili onde, ne zna se da li su u davna vremena ljudi mislili da ostrvo stvarno postoji ili su prikazivali njegov položaj kako bi jasnije ukazali na to da je reč o pukom prividu. Pod snažnim utiskom njegovog objašnjenja na mom maternjem jeziku, začuđen time što sam ustanovio kako se prva osoba koja sa mnom progovara izražava na knjiškom francuskom, ostajem sav smušen, nalakćen na zaleđenu ogradu, štipam se za ruku, ne, ne sanjam, i, razmišljajući o *fatamorgani*, razmišljajući o priobalnom arhipelagu što ostaje iza nas, sa željom da pošto-poto u onoj reči vidim znak, trag, otisak staze koju treba slediti, silazim s palube, vraćam se u kabinu, u mislima kroz prozorčić uranjam u prostranstvo plavo-zelenog laviranog crteža što nas ljulja u tišini, otvaram beli notes koji mi služi kao rokovnik, obuzet mahnitom željom da pišem, da sve zabeležim. *Fatamorgana*, lepo je počelo. Gde sam ja? Gde sam ono čuo, pročitao, video nešto o *fata-*

morganama? Onda, odsečnim pokretom, navlačim zavesu. Ništa od spavanja. Sve veća zebnja. Uzaludna, očajnička, dramatična nastojanja da se prizove san. Delić po delić, vraćaju mi se snovi što se ponavljaju – poput naletā svežine.

KA DALEKOM SEVERU?

Brzom brzinom beležim te snove, dok ne nestanu. Najpre, žuti vozić, glupavi ćira, deluje malko pišično, lokomotiva mu ima vretenast trup sa zatupastim nosom, vagoni su mu kratki, njihovi krovovi niski, vrlo niski – štaviše otvoreni, iznad njih vire unezverene face putnika – i taj ćira kaska uz glasnu škripu osovina, iz tunela u tunel, s nadvožnjaka na nadvožnjak, od stanice do stanice. Na tamnoplavim tablama beli slovni znaci oblikuju veoma duga imena, sva od samoglasnika, egzotična. Egzotična? Iako od jezika obećane zemlje znam samo osnovne izraze učtivosti, ubeđen sam da ta egzotičnost dolazi odgore, baš tako. Čudnovati predeli. Na jednoj od stanica, koja gleda na nekakvu gvozdenu šumu, čeličnu tajgu, zavojite pokretne stepenice penju se kroz zásade paprati zahvaćene rđom, prelaze preko gustih krošnji gvožđurije; žuti vozić, za koji se ispostavlja da je uspinjača, kovitla se u tom izuvrtanom metalnom svetu, pa se ponovo pojavljuje, kaskajući još življe, mladalački ljupko, po oblim brežuljcima pod snegom. Na kraju sna, vozić prolazi kroz maglu a na vidiku se ukazuje neko nasele u ruševinama, polugotičko-poluindustrijsko, gde fabrički dimnjaci stoje uz puškarnicama izbušene kule stražare?

osmatračnice? u čijem se podnožju, umesto lučnih vratnica, razaznaje bodljikava žica. Taj san koji mi se ponavlja opisao sam prošle nedelje jednoj ženi psihiću. Ona je zapela da se vratimo u moje detinjstvo. Je li bilo nekog vozića u vašem detinjstvu, sećate li se nečeg takvog? Da, kao i mnoga deca, sa ocem sam se igrao vozićem, vozićem švajcarske proizvodnje! Nju je naročito kopkala reč *pišično*. A neko *pišično* iskustvo – naglasila je reč „pišično”, njen prvi slog – a neko *pišično* iskustvo kad ste bili mali, sećate li se nečeg takvog? A žuta boja, kad ste bili mali, podseća li vas na nešto? Šta da joj odgovorim? Da znam najmanje dva moguća razloga zbog kojih sam te noći sanjao vozić? Prvi: metro je bio tako spor da sam se žestoko iznervirao – kasnio sam na sastanak, previše stanica, previše presedanja, nestalo struje, neki putnik doživeo nezgodu. Drugi: celo popodne listao sam turističke brošure pozajmljene iz ambasade zemlje u koju me, evo, šalju. Šume visokih raznobojnih kranova na slikama lukā ostavile su na mene snažan utisak, pa sam se zadržao na jednom članku, koji je ilustrovala fotografija na dve stranice: žuti vozić u čijoj je pozadini – predivno, vazdušasto, indigoplavo – more.

U drugom snu koji se ponavlja, po povratku iz Venecuele, gde, međutim, nikad nisam kročio, svraćam u ministarstvo, tamo mi potvrđuju da odlazim u svoje malo dobrovoljno izgnanstvo – te izašavši iz La Peruzove ulice, s glupavim osmehom ispod šašavih brkova s kojima izgledam više kao čerгар nego kao diplomata, kočoperno ulazim u prvu knjižaru, kupujem mapu, širim je u metrou, praćen zbunjenim pogledima. Mina patent-olovke obeležava – ili ocrtava? – mali arhipelag na krajnjem severu Evrope. I uka-

zuju se predeli, kao da su od silnog proučavanja, poravnavanja, skupljanja, širenja, na delovima mape nastali otvori – grmlje zatrpano snegom, belina, samo belina, zaleđeno more. Predeli što prethode tundri, ledenom pokrivaču, dalekom severu.

Nekoliko časova kasnije dobijam dokaz da su moji snovi na hiljadu milja od stvarnosti. Kopno već viđeno: takav mi se prvi utisak urezuje u mozak dok se približavam obali. Čitavo uzbuđenje zbog polaska, koje me je držalo budnim tokom dvanaest sati plovidbe, odjednom splašnjaва pred prvim predelima koje opažam stojeći kraj ograde. Noćima sam sanjao daleki sever, a sad najednom imam osećaj da mirno krstarim kraj obala Sredozemlja. Čovek kao da nikad ne napušta svoje malo duhovno Sredozemlje.